

FAZEKAS Sándor

Kaposvári Egyetem Pedagógiai Kar
Magyar Nyelvi és Kultúratudományi
Tanszék

ORCID: 0000-0002-4517-7112

Triptichon

Részlet Shakespeare szonettjeinek új, teljes fordításából

William Shakespeare szonettjeinek teljes új fordítása nagyjából az egyharmadánál tart. Szabó Lőrinc fordítása után mintegy nyolc kísérletről van tudomásom, de mindeddig egyik sem lett elfogadott a szakma és az olvasók körében. Az itt közölt részlet három szöveget tartalmaz: a versciklus három egymást követő darabját, amely a sorozaton belül önálló mikrociklust alkot: nagy tömbök helyett ugyanis rövidebb, néhány szövegből álló sorozatok alkotják a versciklust, amely sikerét annak köszönheti, hogy a szerelem érzésének összes árnyalata fellelhető bennük, a légies, éteri szerelemtől a vulgáris testiségig, a beteljesült boldogságtól a féltékenységig. Ezen a hármassorozatban belül is fejlődés tapasztalható: a kezdeti szerelmi háromszögből egy sokrétű, vallásos utalásokat sem nélkülöző kapcsolat lesz: a játék megkomolyodik, a tétje pedig megnő. A tanulmány először röviden bemutatja az új fordítás alapelveit, majd röviden bemutatja a három verset, és néhány sor esetében kommentálja a szöveget, a problémás vagy többértelmű locusokra koncentrálva.

Kulcsszavak: műfordítás, Shakespeare, Szonettek, Szabó Lőrinc

A műfordítás az anyanyelvi kultúraközvetítés egyik alappillére. A legfrissebb nyugati könyvsikerek fordítása mellett igen fontos törekvés, hogy időről időre megújult szövegessé lássanak napvilágot a világirodalom klasszikus alkotásai is. Nincs ez másképpen a legnagyobb teljesítményként – sőt, a nagyközönség számára örökérvényűként – számon tartott, nagy tiszteletnek, mondhatni: irodalmi kultusznak örvendő fordítások esetében sem. Az új munkák természetesen nem a régi ellenében, annak kiváltására születnek, hanem könnyebben befogadhatóvá, érthetőbbé igyekeznek tenni a műveket az új generációk számára. Shakespeare Hamletjének újrafordításával megnyílt az út a szerző életművének új szellemű tolmácsolása előtt: a Nádasdy Ádám által elkészített drámafordítások olyan tapasztalatokat hoztak a felszínre, amelyek fontos segítséget nyújtanak a szerző egyéb műveinek fordítói számára is.

Abban a szerencsében van részem, hogy újrafordíthatom William Shakespeare szonettjeit¹. Habár ezt mostanában többen is megkísérelték, az általam ismert eddigi friss fordítások (Csillag Tiboré 2014-ben, Horváth Lajos változata pedig az idén látott napvilágot) költőileg próbálták megközelíteni az anyagot, s nemigen tudtak Szabó Lőrinc kultikus fordítása mellé felnőni, de így is fontos tanulságokat rejtenek a Szonettek iránt érdeklődők számára. Izgalmasabb és immár igazán jelentős eredményekkel kecsegtető vállalkozás Szabó T. Annáé, aki alaposan, egy PhD-disszertáció keretei között elemezte ki

¹ A projekt a Magyar Művészeti Akadémia hároméves ösztöndíjának támogatásával valósulhat meg.

Szabó Lőrinc máig ismert és klasszikus rangra emelkedett fordítását, és elemzéseket, illetve kritikai kiadásokat is felhasznál munkájához. Ha jól látom, az ő szemlélete is közelebb áll egy költőéhez, így inkább a művek szellemét, mint betű szerinti jelentését igyekszik visszaadni – eddig kétségtelenül szép eredménnyel. Én magam irodalomtörténész-ként nyúlok az anyaghoz: igyekszem formai és tartalmi szempontból híven közvetíteni a verseket, hiszen egy ilyen jellegű fordítás mindmáig hiányzik. Szigeti Csaba nyomán, Horváth Viktorral, Milton Elveszett Paradicsomának fordítójával vallom, hogy a forma nem választható el a tartalomtól. Horváth rövid, ám velős összefoglalását picit parafrázálva így fogalmazom meg a lehető legtömörebben fordításom elveit:

„Azt akarom, hogy az új magyar Szonettek tudományosan hiteles, pontos, és formailag is hű szövegek legyenek, emellett pedig olvashatóak a gimnazisták és egyetemisták számára, továbbá művelt főkönyvelők, unatkozó milliomosfeleségek, széles látókörű dandártábornokok, prédikációjukra készülő papok és innovatív autóalkatrész-kereskedők számára is”.²

Habár sok szempontból a klasszikus remekművek közé tartozik, bizonyos szempontból a mai napig nem sikerült függetleníteni magukat a fordítóknak Szabó Lőrinc hatásától. Tartalmilag is nagy kísértést éreznek arra, hogy önállóan, saját képükre formálva magyarítsák Shakespeare szövegét, amely a szójátéknak, a többértelműségnek, az ironikus megszólalásnak mindig teret enged, és saját jelentéstartalmainak elrejtésében érdekelt. Shakespeare korában az ilyesfajta petrarkista versesköteteknek az volt a célja, hogy csak a nem nevesített szereplőket azonosítani tudó beavatottak értsék a szövegben lévő intim viszonyokra utaló célzásokat, ugyanakkor természetesen a nagyközönség is tudja élvezni a verseket, esztétikai szempontból. Ez az általános megállapítás különösen igaz éppen erre a verseskötetre, amely több szempontból is határsértő módon mutatja be a szerelmi kapcsolatokat; itt a szerző tudatosan többértelmű, időnként sikamlós célzásokat tesz, nincs tehát értelme egyetlen helyes fordításról vagy értelmezésről beszélni. A jegyzetek segítségével azonban a kényes pontokat magyarázva talán minden eddiginél közelebb juthatunk a szöveghez.

Shakespeare ettől is zseniális: költői kifejezőkészségét nem köti semmiféle előítélet vagy petrarkista szabály. Az ő műsájának például jogában áll – a petrarkizmusban megszokottól merőben eltérő módon – férfinak lenni, illetőleg másba is beleszeretni, mint ahogyan a Dark Lady, a titokzatos Sötét Hölgy is lehet fekete hajú és szemű, sötétbőrű asszony. Nocsak: akkor már nem is egy műsánk van, hanem kettő! Shakespeare-nél ez is lehetséges. Sőt: a műsák akár egymásba is beleszerethetnek. Mert Shakespeare versorozata nem a petrarkista szerelemtanokból vagy verssorozatokból táplálkozik – bár merít belőlük is bőszégesen, mindig igyekszik felülmúlni őket, nem minden siker nélkül –, valódi ereje az érzelmi intimitás területén való általában burkolt, de helyenként sikamlósan kétértelmű szókimondás. Ahogyan Edmondson és Wells tanulmánya is felhívja a figyelmet, a mai kor szexualitásról alkotott fogalmait igen káros a 17. századra visszavetíteni: a barátság és a homoerotikus kapcsolat közötti határ igencsak elmosódott volt. Egyetlen célja a tetszés, ezt pedig hihetetlen eleganciája és tartalmi többértelműsége révén éri el. Sok mankó kell egy ilyen mű lefordításához. Az Oxford angolszótára (Stevenson ed. 2010, a továbbiakban: OED) remek nyelvtörténeti anyagával és a teljes Shakespeare-korpusz feldolgozásával segít, felsorolva az adott kifejezés jóformán összes előfordulását, Shakespeare előtt és magánál a Bárdnál is (a hivatkozott művek adatait a műfordítás után található bibliográfia tartalmazza). David Crystal fonetikus átírása lehetővé teszi, hogy tartsuk az eredeti szótagszámot; a férfi- és nőírmel záródó sorokat is

² A szöveg eredeti változatát l. Horváth (2019: 394).

tiszteletben tartva. Mivel a vers Thomas Thorpe 1609-es kiadásában helyenként vitatható, verstanilag hibás vagy rontott, de többféleképpen magyarázható szöveggel jelent meg, én magam csak jambust és spondeust használok, a nőrim sorvégeit kivéve, ahol törvényszerűen csonka verslábbal zárul a sor. A szövegállapot számos értelmezést lehetővé tesz, és ezt a lehetőséget a szorgos angol és amerikai kiadások és kommentárok messzemenően ki is használják. Magam a Colin Burrow- (Burrow 2002), Stephen Booth- (Booth 2000), illetve a Catherine Duncan-Jones-féle (Duncan-Jones 2010) kiadásokat használtam az Oxquarry interneten is elérhető variánsa mellett (www.shakespeare-sonnets.com).

Mivel eredendően a korszak irodalomtörténetével foglalkozom, igyekszem egy formailag és tartalmilag egyaránt minden eddiginél hívebb, ugyanakkor jól értelmezhető verziót létrehozni, amely mindenki számára egyaránt érthető. A költőiség számomra talán valamivel kevésbé fontos, bár természetesen nagyon igyekszem ebből a szempontból is hűnek lenni. Persze kétséges, hogy mennyire lehet ily sok célt egyszerre megvalósítani. Aki már „vetemedett” arra, hogy megkíséreljen lefordítani egy szonettet, az tudja, hogy gyakorlatilag minden szót jegyzetelni lehetne. Először az angol változatot közlöm, azután a magyar műfordítást, végül pedig a soronkénti jegyzetek következnek.

Ez a három vers a 154 szonettből álló ciklus 40–42. darabja. Kicsit olyan, mintha cseppben a tenger módjára, szinekdochészerűen mutatná meg a versciklus tulajdonságait, hiszen van benne plátói, lelki jellegű szerelem a Címzett iránt, de felbukkan a testies, heteroszexuális szerelem mint démoni kísértés; viszonzott érzelmekről és megcsalásról egyaránt szól a szöveg. Hogy a Sötét Hölgy bukkan-e fel már ilyen korán, a ciklus első harmadában? Nem tudhatjuk, de elképzelhető. Ezen felül azonban előkerülnek vallásos utalások is, amelyek átjárják a 42. szonett végét, és további izgalmas olvasatokra adnak lehetőséget.

XL

- 1 Take all my loves, my love, yea take them all;
- 2 What hast thou then more than thou hadst before?
- 3 No love, my love, that thou mayst true love call;
- 4 All mine was thine, before thou hadst this more.
- 5 Then, if for my love, thou my love receivest,
- 6 I cannot blame thee, for my love thou usest;
- 7 But yet be blam'd, if thou thy self deceivest
- 8 By wilful taste of what thyself refuseth.
- 9 I do forgive thy robbery, gentle thief,
- 10 Although thou steal thee all my poverty:
- 11 And yet, love knows it is a greater grief
- 12 To bear love's wrong, than hate's known injury.
- 13 Lascivious grace, in whom all ill well shows,
- 14 Kill me with spites yet we must not be foes.

40.

- 1 Vedd el szerelmeim, szerelmesem,
- 2 mivel lesz több, mi már tiéd előbb?
- 3 Nem mély a szívem egy szerelme sem:
- 4 az már tiéd a többié előtt.
- 5 Szerelmemet szerelmemért, ha kaptad,
- 6 és ezzel élsz, vádlottam nem maradtál;

7 viszont vádollar: önmagad becsaptad,
 8 ha készakarva vágyod, mit tagadtál.
 9 Hibád elnézem, gyengéd tolvajom,
 10 bár elraboltad szegénységemet,
 11 jól tudja Ámor: mélyebb fájdalom
 12 szerelmünk gondja, mint a gyűlölet.
 13 Kacér kegyes, hibád erény nekem:
 14 megölhetsz, csak ne fordulj ellenem.

Jegyzetek

Ez a szonett nyitja meg azt a verssorozatot, amely három darabon keresztül (XL–XLIII.) a későbbi Sötét Hölgy-részt vetíti előre: a fikció szerint a Címzett itt elvenni látszik Shakespeare szerelmét – a valós háttérről csak spekulációk vannak. Rejtély, hogyan kerül ez a sorozat a Címzethez szóló ciklus közepébe; elképzelhető, hogy egy rövid szerelmi epizódnak állít emléket, amely még a Sötét Hölgy előtt esett meg, de az is, hogy a verssorozat végén felbukkanó Hölgy jelenik meg itt, de meglehet, hogy mélyebb, átvitt értelemre kell gyanakodnunk.

A harmadik sorban értelmi fordításra törekedtünk, az igaz szerelmet mélyre változtatva.

A negyedik sor *more* szava az Arden Shakespeare (Shakespeare 2011, a továbbiakban: Arden) szerint lehetséges, hogy rejtett utalás a Moorra (ami magyarul mórt jelent), azaz a Dark Ladyre; igaz, a Sötét Hölgyre csak ez az egyetlen utalás történik a szövegben – már ha egyáltalán erről van szó. Nem törvényszerű, hogy ebben a versben is a későbbi hölgy alkotja a szerelmi háromszög harmadik csúcsát, de pozíciója igencsak emlékeztet a Sötét Hölgyére, tehát a gyanú mindenképpen indokolt.

A nyolcadik, némiképpen homályos értelmű sor értelmezésében egyetértek Catherine Duncan-Jonesszal: arról lehet szó, hogy a szonett visszautal az első tizenhét versre, amely házasságra igyekezett rábeszélni a Címzettet – mindhiába (Duncan-Jones 2010). Ott megtagadta a szerelmet, amelyet most készségesen követ – a beszélő másik, saját bevallása szerint belőle kevésbé mély érzelmet kiváltó szerelmével (lásd: Arden). A tizedik sorban megmaradtam a konkrét jelentés mellett, pedig a szöveg itt kettős értelmű. Az első jelentés az lehet, hogy a címzett megfosztotta szegénységétől a beszélőt: azaz gazdaggá tette. Ezen viszont nemigen lenne mit megbocsájtani: így ez utóbbi gesztus ironikusan értendő. A második jelentés szerint inkább arról a fajta kegyetlenségről lehet szó, amely a szegény embertől elveszi az utolsó, olcsó kis vagyontárgyát is – s ennek megbocsátásához már nagylelkűség kell.

A tizenkettedik sorral kapcsolatban egyetértek Duncan-Jones, illetve Booth kommentárjával: itt a Szerelem megjelölés az Isten helyére beillesztve szerepel, a kifejezés jelentése tehát Szerelem (az istenség) tudja (Booth 2000). Mivel a versciklus leggyakoribb szava, a szerelem magyarul három rövid szótagból áll, így alanyesetben nem illeszthető bele a verssorozatba; áthidaló megoldásként a szonettekben másutt többször is feltűnő Ámort választottam; döntésemet az idézett helyen Booth kommentárja is megerősíti – ő Cupidóként nevezi meg (Booth 2000). A sor folytatásának jelentése: a szerelmes kezétől kapott seb égőbb, mint egy gyűlölt ellenségtől kapott.

A tizenharmadik sor nehéz helye a sor elején található megszólítás. A kommentárok megegyeznek abban, hogy a *grace* szó a feudalizmusban a magasabb nemesi rangú ember megszólítása is volt (kegyelmes úr vagy asszony), amellet, hogy kegyeset, irgalmasat jelent. E szó pozitív konnotációjával ellentétes, negatív jelző a *laschivious*, amelyet érzékinek, csábítónak lehetne leginkább fordítani, de ezek részben hosszúak, ezért ne-

hezen illeszthetők a sorba, részben más mellékjelentést is bekapcsolnak. Próbáltam a tartalmi hűséget részesíteni előnyben, még akkor is, ha az enyém talán ezen a ponton is furcsább, szokatlanabb megoldás, de Shakespeare sem szólítja így másutt a szonettek elsődleges címzettjét. Az 53. szonett záró coupletjében a grace valóban külső szépséget jelenthet; de itt a kifejezés megszólítás funkciója vélhetőleg hozzátesz a jelentéshez, amely így másképp fordítandó.

A tizennegyedik sor jelentése: még ha meg is ölsz, kegyetlenül, akkor se legyünk el-lenségek. Az Oxquarry Shakespeare szerint kicsit ügyetlennek tűnhet a szonett befejezése, de itt már elfogytak a szavak: a szerelem pedig a kárhozat veszélyét is vállalva kitart. A beszélőben fel sem merül a címzett szerelmének elárulása, még akkor sem, ha az a leg-súlyosabb bűnököt követi el vele szemben. A vers értelmezéséhez különösen érdemes megnézni a következőkben fordított és kommentált két versen kívül a 133–134, illetve a 144. szonettet.

XLI

1 Those pretty wrongs that liberty commits,
 2 When I am sometime absent from thy heart,
 3 Thy beauty, and thy years full well befits,
 4 For still temptation follows where thou art.
 5 Gentle thou art, and therefore to be won,
 6 Beauteous thou art, therefore to be assailed;
 7 And when a woman woos, what woman's son
 8 Will sourly leave her till he have prevailed?
 9 Ay me! but yet thou mightst my seat forbear,
 10 And chide thy beauty and thy straying youth,
 11 Who lead thee in their riot even there
 12 Where thou art forced to break a twofold truth:
 13 Hers by thy beauty tempting her to thee,
 14 Thine by thy beauty being false to me.

41.

1 Szabadságod csinál szép csínyeket,
 2 ha néha szívedből hiányzom én;
 3 bájadhoz és korodhoz illenek:
 4 a kísértés mindenhová kísér.
 5 Te gyengéd vagy, s így megszerezne mind,
 6 szép is vagy, így ostromra izgató;
 7 s ha nő rajong, melyik nő-szülte int
 8 fanyar búcsút, ha nője bírható?
 9 De kár! Bár óvnád jobban jó helyem,
 10 szidd bájad s kósza ifjúságodat!
 11 A lázadásuk elragad, szívem,
 12 hogy dupla szószegésre bírjanak:
 13 övét, mert hűtlen – bájad csalta tett;
 14 tiéd, mert hűtlen bájad csalfa lett.

Jegyzetek

A triptichon középső darabja kétségtelenné teszi a Címzett hűtlenségét, arra azonban igyekszik rafinált mentségeket találni. A versciklusban megfigyelhető, motivikusan visz-

szatérő allegorikus szereplők, a Természet és az Idő mellett most a Címzett tulajdonságai, a szabadság, az ifjúság és a szépség cselekszik helyette, így a felelősség nem a Címzetté. A többértelműség az ötödik sorban bukkan fel: a gentle szóval Shakespeare egyszerre utal a címzett előkelő származására, nemes viselkedésére, gyengédségére és kedvességére (OED). A nyolcadik sorban szerepel a férfi, aki képes nemet mondani a szerelemre. Bizony, van ilyen anyaszülte férfi: Adonis, aki magát Venust utasította vissza, amint azt Shakespeare elbeszélő költeményben megírta, vélhetőleg az itt egészen más-képp megjelenített Southampton házasságra való rábeszélésére (Arden 192).

Ugyanitt Malone kiadása a férfi névmást nőire javítja (she), mondván, hogy a sorban a nő a kezdeményező. Az Oxquarry kommentárja ugyanakkor úgy érvel a Quarto változata mellett, hogy az okos nő elhitei a férfival, hogy valójában ő uralkodik (Booth 2000). A kilencedik sorban szereplő my place kifejezés jelenthet kedvező pozíciót, trónszéket, sőt a házgazda helyét is, amelyet nem illik elfoglalni, de leginkább természetesen a kedves melletti helyre utal, így erotikus konnotációja is van (Booth 2000). A tizenkettedik sorban a truth szó itt a troth, hűségeskü kifejezés jelentéséhez közelít, így ennek megfelelően fordítottam (Arden 192).

XLII

1 That thou hast her it is not all my grief,
 2 And yet it may be said I loved her dearly;
 3 That she hath thee is of my wailing chief,
 4 A loss in love that touches me more nearly.
 5 Loving offenders thus I will excuse ye:
 6 Thou dost love her, because thou know'st I love her;
 7 And for my sake even so doth she abuse me,
 8 Suffering my friend for my sake to approve her.
 9 If I lose thee, my loss is my love's gain,
 10 And losing her, my friend hath found that loss;
 11 Both find each other, and I lose both twain,
 12 And both for my sake lay on me this cross:
 13 But here's the joy; my friend and I are one;
 14 Sweet flattery! then she loves but me alone.

42.

1 A lány tiéd, de nem csak ez bajom,
 2 igaz, mondhatni sokba fájt szeretnem;
 3 övé lettél, ezért panaszodom:
 4 mélyebben érint elveszett szerelmem.
 5 Szerelmes támadók, így mentetetlek:
 6 imádod őt, csak mert imádom én is;
 7 és ő csak kedvemért sértegethet:
 8 barátom túri, értem védi mégis.
 9 Ha elveszítlek, hát övé leszel,
 10 s barátomé lesz, ha elveszteném;
 11 duplán vesztek: a pár egymásra lel,
 12 s tőlük kapom nehéz keresztet én.
 13 Egy vagy velem, ez itt az élvezet:
 14 Szép önccsalás! Csupán engem szeret!

Jegyzetek

Ez a szonett a triplet záró darabja. Ez a hármas voltaképpen ugyanazt a témát variálja, igen nagy tartalmi gazdagsággal: a Címzett nem bűnös azért, mert szerelmes lett egy fiatal lányba, hiszen a beszélő is hasonlóan érez a hölgy iránt. Az Oxquarry szerint az ifjú elorozta Shakespeare kedvesét, ami vélhetőleg erősen egyszerűsíti a szöveget. A vers voltaképpen egy édes önbecsapásként olvasható: menteni igyekeznek a menthetetlent, a kettős hűtlenséget. Shakespeare gyakran tűz ki nehéz vagy önellentmondást tartalmazó retorikai célokat. Az Oxquarry-kommentár szerint hagy némi kesernyés utóízt maga után a szonett: a szép öncsalás nem jelent valódi boldogságot, csupán igyekeznek megszé- pítve bemutatni a fájdalmat, elfedve a mélyebb érzéseket.

A második sorban egy aránylag merész szófordulatot alkalmaztam, közelítve valame- lyest a szöveget az élőbeszédhez, részben a korábbi fordításokat jellemző megszépítő tendencia ellensúlyozására. Az Arden szerint is itt többről van szó, minthogy a beszélő egyszerűen csak „nagyon szerette” a lányt. Shakespeare szokatlanul fogalmaz, amelyben vélhetőleg nem csupán az érzés intenzitását kifejező utalás van benne, hanem az is, hogy nagy árat fizetett ezért a szerelemért (Arden 194). A szöveg megoldása talán azt érezteti velünk, hogy ő maga is oka annak, hogy szerelmei egymásra találtak. A nyolcadik sorban egy formai jellegű probléma adódik: a suffering szó a rekonstruált eredeti kiejtés szerint [syffrin], így ez a sor is 11 szótagos, nőrímes zárlatú, akárcsak a két sorral korábbi, a rímhívó (Crystal 2005). A szó tartalmilag nem az első jelentésben áll: nézetem szerint itt nem szenvedésről, hanem elszenvetésről, azaz túrésről, megengedésről, elviselésről van szó (Oxquarry). Az angol a kilencedik sorban megváltoztatja a megszólítottat: míg a ki- lencedik sorban közvetlenül a baráthoz fordul, a tizedikben már egyes szám harmadik személyben említi a barátot. A szokatlan megoldás belefér persze a Greenblatt által elemzett beszédhelyzetbe: a költő célja nem az utókor, hanem saját kora megértése, mégpedig a beavatottak szűk köre számára; a cél az, hogy a többiek ne értsék, mégis szépnak találják a sorokat; ne derüljenek ki intim vagy botrányos részletek, de ezek létét azért minél egyértelműbben sejttesse a szöveg. Ilyen retorikai fogásokkal (az aposztrophé radikális alkalmazása) jól lehet növelni a homályt.

A zárlatban igyekszem közelebb maradni az eredeti szöveghez, és inkább játékosan, ironikusan, mint keserűen lezárni a szonettet, bár egyes értelmezések szerint a szöveg tartalmaz némi keserűséget is, nézetem szerint nem ez a meghatározó. A flattery eredete- tileg hízelgést jelent, de úgy gondolom, Shakespeare az Othello-ban és itt is öncsalás mel- lékjelentéssel használja (Othello IV, I, 28, idézi: OED). E szonettben is feltűnően változik a megszólítottak személye: bár a sorok többsége a baráthoz szól, van, hogy egyszerre a baráthoz és a lányhoz, a záró sorpárban pedig elfordul a baráttól, és az olvasóhoz beszél.

A tizenkettedik sorban új problémakör vetődik fel, amely immár a versciklus lényegét érinti: a vallásos motívumok jelen vannak ebben a világi, sőt, helyenként kifejezetten testiesen értelmezhető utalásokkal is rendelkező szövegben, ugyanakkor lételeme a többértelműség. A kereszt-motívum bibliai helyek travesztiáját nyújtja: utalhat magával Jézussal való azonosságra, de Simon alakjára is, aki egy időre átveszi Krisztustól a ke- resztet. A Biblia vonatkozó részletének értelmezése pedig érdekes megvilágításba helye- zi Shakespeare szerelemfelfogását. Az Evangélium értelmezése szerint ugyanis a kereszt nem valami egyértelműen negatív dolognak felel meg, hanem ambivalens: amint a ke- reszt hordozásának fájdalma és nehézsége az étellel járó bajokat jeleníti meg, úgy itt a szerelmi kapcsolattal (sőt, ez esetben kapcsolatokkal) járó fájdalmat jelenti. A Biblia sze- rint a kereszt hordozás evilági fájdalmat, ám a túlvilágon örömet és boldogságot jelent (Booth 2000). A 34. szonett 12. soránál szintén hasonló szerkezet fordul elő. A versből kiolvasható az a szerelemfelfogás, hogy a nehézségek a felfokozott érzelmi kapcsolat

velejárái, amelyek végén azonban az üdvösség, azaz a beteljesült szerelem várhat a hívőre, azaz a lírai énré. A platonista szerelem keresztény színezetű olvasatát kapjuk, amely Petrarcatól nem áll messze, ám Shakespeare világiasabb, testiesebb – mondhatni realiztikusabb – szerelemképével is összefér. A különbség talán az elnyerendő üdvösség természetében rejlik: míg Petrarcaé egyértelműen égi, katolikus felfogású mennyország, Shakespeare-é egy földi, testies, kézzelfogható, mondhatni evilági menny.

Irodalom

Booth, Stephen (ed. 2000): *Shakespeare's Sonnets*. New Haven and London: Yale University Press.

Burrow, Colin (ed. 2002): *Shakespeare's Sonnets*. New York: Oxford University Press.

Crystal, David (2005): *Pronouncing Shakespeare*. Cambridge: Cambridge University Press.

Duncan-Jones, Catherine (ed. 2010): *The Arden Shakespeare. Third Series. Shakespeare's Sonnets*. London: Methuen Drama.

Horváth Viktor (2019): A magyarok Elveszett Paradicsoma. – Munkatérkép a Paradise Lost fordítása közben. *Jelenkor*, 64(4), 394–397.

Shakespeare, William (2011): *Arden Shakespeare Complete Works*. London: Bloomsbury Publishing.

Stevenson, Angus (ed. 2010): *Oxford Dictionary of English*. New York: Oxford University Press. URL: www.oed.com

Triptych

Excerpt from the new complete translation of Shakespeare's Sonnets

About one third of the work of the new complete translation of William Shakespeare's sonnets has been completed so far. After Lőrinc Szabó's translation I have knowledge about eight attempts to translate them, but none of them have been accepted either by professionals or readers. The extract published here contains three texts: three consecutive parts of the cycle of poems, which form an independent microcycle within the cycle: instead of big blocks the cycle of poem is set up by shorter series consisting of a few texts, the success of which is due to the fact that all shades of love can be found in them, from subtle, ethereal love to vulgar lust, from realised happiness to jealousy. Evolution can be experienced within the triple series as well: a wide-ranging connection containing religious references is developed from the initial love triangle: the game is getting serious and its stakes are getting higher. First, the study shows briefly the principles of the new translation, then it gives a short presentation about the three poems, and in case of a few lines it comments on the text concentrating on problematic or ambiguous loci.

Keywords: translation, Shakespeare, Sonnets, Lőrinc Szabó